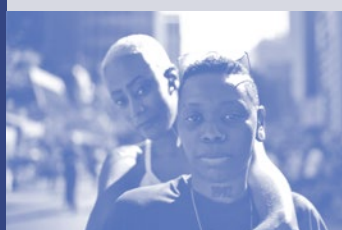

SPRÁVA O ZÁKLADNÝCH PRÁVACH 2020

Z hľadiska ochrany základných práv rok 2019 priniesol pokrok i určité nezmary. V publikácii agentúry FRA *Správa o základných právach 2020* je uvedený prehľad hlavného vývoja v tejto oblasti, poukazuje sa na úspechy, ale aj na oblasti, ktoré ešte stále vyvolávajú obavy. V tejto publikácii sú uvedené stanoviská agentúry FRA k hlavnému vývoju v uvedených tematických oblastiach, ako aj súhrn dôkazov podporujúcich tieto stanoviská. Uvádza sa zároveň aj ucelený a informatívny prehľad o hlavných výzvach v oblasti základných práv, ktorým EÚ a jej členské štáty čelia.

STANOVISKÁ AGENTÚRY FRA

1 [ZAMERANIE]

Po desiatich rokoch: uvoľnenie celého potenciálu charty

4

Rovnosť a nediskriminácia

7

Rasizmus, xenofóbia a súvisiaca neznášanlivosť

9

Rovnosť a začleňovanie Rómov

11

Azyl, víza, migrácia, hranice a integrácia

13

Informačná spoločnosť, súkromie a ochrana osobných údajov

15

Práva dieťaťa

17

Prístup k spravodlivosti

19

Vývoj v uplatňovaní Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím

Text bol dokončený v apríli 2020.

Agentúra Európskej únie pre základné práva ani iná osoba, ktorá koná v mene Agentúry Európskej únie pre základné práva, nenesie zodpovednosť za prípadné použitie informácií obsiahnutých v tejto publikácii.

Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2020

Print	ISBN 978-92-9474-941-3	ISSN 2467-2548	doi:10.2811/450711	TK-AM-20-001-SK-C
PDF	ISBN 978-92-9474-940-6	ISSN 2467-2777	doi:10.2811/988803	TK-AM-20-001-SK-N

© Agentúra Európskej únie pre základné práva, 2020

Reprodukcia je povolená pod podmienkou uvedenia zdroja.

Na akékoľvek použitie alebo reprodukciu fotografií alebo iného materiálu, ktorý nie je predmetom autorského práva Agentúru Európskej únie pre základné práva, je potrebné povolenie priamo od držiteľov práv.

© Fotografie:

Obálka: © iStock/Joel Carillet; © Gettyimages/FG Trade; © iStock/DNY59; © FRA

Strana 5: © iStock/Mixmike

Strana 6: © iStock/BalkansCat

Strana 7: © iStock/yacobchuk

Strana 8: (vyššie) © iStock/fizkes; (nižšie) © iStock/Fertnig

Strana 9: © FRA

Strana 10: © iStock/Cylonphoto

Strana 11, 12 (vyššie): © iStock/Joel Carillet

Strana 12 (nižšie): © iStock/dinosmichail

Strana 13: © iStock/gorodenkoff

Strana 15: © iStock/skynesher

Strana 17: © iStock/asiandelight

Strana 18: © iStock/Remus Kotsell

Strana 19: © iStock/Jovanmandic

Strana 20: (vyššie) © iStock/lisegagne; (nižšie) © hedgehog94 - stock.adobe.com

1 [ZAMERANIE]

PO DESIATICH ROKOCH: UVOĽNENIE CELÉHO POTENCIÁLU CHARTY

Charta základných práv Európskej únie je právne záväzná už celých 10 rokov. Za tento čas sa zviditeľnila na úrovni EÚ a prispela k rozvíjaniu novej kultúry základných práv. Na vnútroštátnej úrovni je však informovanosť o charte a jej využívaní stále obmedzená. Miera využitia charty zo strany súdov sa zvyšuje, čo potvrdzuje vplyv tohto moderného nástroja. Čo sa týka verejnej správy a parlamentov je však jej využívanie ešte stále na nízkej úrovni. Existuje napríklad len málo informácií o pravidelnom skúmaní súladu vnútroštátnych právnych predpisov, ktorými sa transponuje právo EÚ, s chartou. Rada EÚ vyzvala členské štáty, aby si pravidelne vymieňali skúsenosti týkajúce sa charty a aby posilnili príslušné vnútroštátne orgány. Kedy presne sa charta uplatňuje na vnútroštátnej úrovni, sa však pomerne náročne zisťuje a toto je hlavná prekážka jej rozsiahlejšieho využitia. Ďalšou vážnou prekážkou je malá informovanosť o jej pridanej hodnote v porovnaní so zavedenými právnymi zdrojmi. Príslušníci právnických povolání, ktorí rozumejú charte a vedia ju zaviesť do praxe na vnútroštátnej a regionálnej/miestnej úrovni, môžu pomôcť pri rozšírení jej využitia a zlepšovaní jej uplatňovania. Nevyhnutné je preto špecializovanejšie vzdelávanie vnútroštátnych subjektov zamerané na využívanie charty.

V článku 51 Charty základných práv EÚ sa vyžaduje, aby EÚ a členské štáty podporovali uplatňovanie ustanovení charty, na vnútroštátnej úrovni sa však pomerne málo robí v tejto súvislosti. V záveroch Rady týkajúcich sa charty, ktoré boli prijaté v októbri 2019, sa členské štáty vyzývajú, aby zvyšovali informovanosť o charte a posilnili odbornú prípravu pre tvorcov politik, zamestnancov verejnej správy a príslušníkov právnických povolání, ako aj pre vnútroštátne inštitúcie v oblasti ľudských práv, organizácie občianskej spoločnosti a iných obhajcov ľudských práv. Každý z nich môže pomôcť pri plnení potenciálu charty.

Zlepšiť by sa mohlo poskytovanie informácií súvisiacich s chartou. Zatiaľ neexistuje ucelený prehľad iniciatív a praktických skúseností s uplatňovaním charty na vnútroštátnej, regionálnej a miestnej úrovni a neexistuje ani jednotné kontaktné miesto v správnych orgánoch členských štátov, kde by sa zhromažďovali informácie o príslušných skúsenostiach a kde by sa príslušné orgány a jednotlivci vzájomne kontaktovali s cieľom podporiť slubné postupy a vymieňať si skúsenosti na vnútroštátnej úrovni.

STANOVISKO FRA Č. 1.1

V nadväznosti na závery Rady z roku 2019 týkajúce sa charty by členské štáty EÚ mali zvážiť zavedenie iniciatív a politik zameraných na podporu informovanosti o charte a jej uplatňovaní na vnútroštátnej úrovni, ktoré by umožnili využívať potenciál všetkých príslušných vnútroštátnych subjektov. Iniciatívy a politiky týkajúce sa charty by mali byť založené na dôkazoch, vychádzať by mali z pravidelného hodnotenia využitia charty a informovanosti o nej v každom členskom štáte. Dôkazy by sa mohli zhromažďovať prostredníctvom štruktúrovaných dialógov viacerých zainteresovaných strán o využívaní charty na vnútroštátnej a miestnej úrovni.

Členské štáty by mohli zvážiť zavedenie „kontaktných miest pre chartu“ v rámci svojich vnútroštátnych správnych orgánov. Takéto kontaktné miesta by mohli uľahčiť koordináciu, výmenu informácií a spoločné plánovanie medzi ministerstvami na vnútroštátnej úrovni. Mohli by tiež slúžiť ako spojka medzi vnútroštátnymi správными orgánmi a inými orgánmi vrátane organizácií pracujúcimi v oblasti ľudských práv a organizáciami občianskej spoločnosti, ako aj medzi organizáciami na úrovni EÚ a na vnútroštátnej úrovni. Pomôcť by mohli tiež s identifikovaním nedostatkov v systéme. Kontaktné miesta by mohli zhromažďovať relevantné informácie o využívaní charty a poskytovať ich vnútroštátnym subjektom vo všetkých príslušných odvetviach a v prípade potreby správnym orgánom iných členských štátov a inštitúciám EÚ.

STANOVISKO FRA Č. 1.2

Členské štáty EÚ by mali zvážiť posilnenie svojich vnútroštátnych procesných noriem týkajúcich sa právneho preskúmania a posúdenia vplyvu návrhov zákonov na zlepšenie konzistentnosti s chartou. Takéto postupy by mali výslovne odkazovať na chartu podobným spôsobom ako v prípade ústavných ľudských práv a v niektorých prípadoch tiež ako v prípade Európskeho dohovoru o ľudských právach (EDLP).

Vnútroštátni zákonodarcovia by mali osobitnú pozornosť venovať zabezpečeniu, aby právne predpisy, ktorými sa transponuje právo EÚ, boli v úplnom súlade s chartou.

Európska komisia by mohla zvážiť viac možností na financovanie štatutárnych inštitúcií pre ľudské práva, napríklad národných inštitúcií pre ľudské práva, orgánov pre rovnosť alebo inštitúcií ombudsmana, s cieľom pomôcť im pri rozvoji odborných znalostí o uplatňovaní charty na vnútroštátnej úrovni. Môže to uľahčiť ich úlohu pri poskytovaní pomoci členským štátom s uplatňovaním charty, a to aj v oblasti tvorby práva a politik a pri využívaní európskych štrukturálnych a investičných fondov.

STANOVISKO FRA Č. 1.3

Po revízii európskej stratégie odbornej justičnej prípravy na obdobie rokov 2011 – 2020 by EÚ mala poskytnúť cieľnú a praktickú odbornú prípravu v oblasti uplatňovania Charty základných práv EÚ. Možnosti odbornej prípravy týkajúcej sa charty by mali byť podporované aj inými politikami a programami EÚ, aby sa zabezpečilo, že aj príslušníci právnických povolání a zamestnanci verejnej správy, ako aj odborníci pracujúci v národných štatutárnych inštitúciách pre ľudské práva budú môcť využívať programy odbornej prípravy poskytované na úrovni EÚ a na vnútroštátnej úrovni.

Členské štáty EÚ by mali svojim sudcom a ďalším príslušníkom právnických povolání poskytovať pravidelnú, cieľnú odbornú prípravu zameranú na potreby uplatňovania charty. Národné inštitúcie pre ľudské práva a ich siete na úrovni EÚ by mali mať k dispozícii dostatok zdrojov na odbornú prípravu svojich zamestnancov o uplatňovaní charty.

V záveroch Rady týkajúcich sa Charty z roku 2019 sa členské štáty vyzývajú, aby „zaistili súlad s chartou vo svojich vnútroštátnych procesných normách“. Vnútroštátni zákonodarcovia nesú zodpovednosť za zabezpečenie súladu s chartou pri začleňovaní právnych predpisov EÚ do vnútroštátneho práva. Vo vnútroštátnych procesných normách týkajúcich sa posúdenia vplyvu a právneho preskúmania sa však na rozdiel od noriem, ktoré používa EÚ, charta uvádza len zriedka.

Mnohé z organizácií občianskej spoločnosti, ktoré spolupracujú s agentúrou FRA v rámci jej platformy pre základné práva, žiadajú o zvýšenie finančných prostriedkov na odbornú prípravu týkajúcu sa charty a vyzývajú EÚ, aby zlepšila svoju prácu zameranú na zhromažďovanie informácií o tom, ako členské štáty uplatňujú chartu. Niektoré požadujú tiež praktické vykonávacie usmernenia, ktoré vnútroštátnym orgánom môžu pomôcť pri uplatňovaní práva EÚ v súlade s chartou.

Z výskumu agentúry FRA vyplýva, že národné inštitúcie pre ľudské práva (NHRI) nevyužívajú plný potenciál charty. V záveroch Rady prijatých v roku 2019 sa zdôrazňuje, že tieto inštitúcie zohrávajú „kľúčovú úlohu v ochrane a podpore základných práv a zabezpečovaní dodržiavania charty“. K tomu patrí poskytovanie poradenstva národným zákonodarcom v súvislosti s pripravovaným právom a politikami v tejto oblasti. Systémy financovania na úrovni EÚ a na vnútroštátnej úrovni môžu národným inštitúciám pre ľudské práva a iným orgánom pracujúcim v oblasti ľudských práv pomáhať pri získavaní odborných znalostí o charte.

Príslušníci právnických povolání a úradníci verejnej správy potrebujú špecializovanú odbornú prípravu, aby vedeli chartu, ktorá je pomerne novým nástrojom, účinne uplatňovať. V prípade mnohých príslušníkov právnických povolání, ktorí absolvovali odbornú prípravu pred viacerými rokmi, charta nebola súčasťou ich vzdelávacích osnov. Používanie charty si vyžaduje dobré znalosti judikatúry Súdneho dvora Európskej únie (SDEÚ). Príslušníci právnických povolání musia byť s ňou oboznámení, aby rozumeli tomu, kedy sa charta uplatňuje, či je určité ustanovenie charty právom alebo zásadou a či sa v danom kontexte môže uplatňovať medzi súkromnými stranami (horizontálny priamy účinok).

Odborná justičná príprava sa len zriedka zameriava na základné práva. Okrem toho miera využívania dostupnej odbornej prípravy zo strany príslušníkov právnických povolání sa medzi členskými štátmi veľmi líši. Z výskumu agentúry vyplýva, že organizácie občianskej spoločnosti pracujúce v oblasti ľudských práv len zriedkakedy poskytujú odbornú prípravu týkajúcu sa charty alebo sa na takejto príprave zúčastňujú. Len menej ako polovica 25 národných inštitútov odbornej justičnej prípravy, s ktorými agentúra FRA konzultovala, uvádza, že sa v posledných 10 rokoch poskytovalo viac odbornej prípravy súvisiacej s chartou alebo sa poskytovalo viac informácií o charte.

Výmena skúseností získaných s uplatňovaním charty je nevyhnutná z dvoch dôvodov. Po prvé, ľudia ešte stále majú malé skúsenosti s používaním charty, sú len priekopníkmi v tejto oblasti. Po druhé, mnohé prípady, v ktorých charta zohráva svoju úlohu, majú nadnárodný rozmer, keď napríklad zahŕňajú európsky zatýkací rozkaz. Toto potvrdzuje, že medzinárodné výmeny postupov sú mimoriadne dôležité.

Rada nedávno zaviazala pracovnú skupinu Rady pre základné práva, občianske práva a voľný pohyb osôb (FREMP), aby každoročne viedla dialóg o charte. Toto potvrdzuje pridanú hodnotu takýchto výmen. Diskusia by mala byť vychádzať zo spoľahlivých dôkazov.

STANOVISKO FRA Č. 1.4

Rada a členské štáty EÚ by mali zabezpečiť pravidelné aktualizácie novo zavedeného modulu na platforme elektronickej justície, na ktorej sa zhromažďujú skúsenosti a činnosti týkajúce sa charty. Mali by informovanosť príslušné vnútroštátne orgány vrátane národných inštitúcií pre ľudské práva, aktérov občianskej spoločnosti, akademických a profesijných združení aj o tomto novom nástroji. Dôkazy zhromaždené napríklad prostredníctvom novej platformy, by mohli tvoriť základ pre novú výmenu informácií o charte v pracovnej skupine Rady pre základné práva, občianske práva a voľný pohyb osôb (FREMP).

Inštitúcie EÚ a členské štáty by mali preskúmať ďalšie fóra a možnosti na výmenu s cieľom spojiť sudcov, národné parlamenty a občiansku spoločnosť v celej EÚ. Národné parlamenty by napríklad mohli ako takéto fórum využiť konferenciu parlamentných výborov pre záležitosti Únie z parlamentov EÚ (COSAC). Rôzne siete by okrem toho mohli vychádzať z minulých skúseností a mohli by sa zapájať do pravidelných dialógov o charte medzi vnútroštátnymi súdnymi orgánmi, napríklad Európska sieť odbornej justičnej prípravy (EJTN), justičná sieť Európskej únie (RJEU) a Združenie štátnych rád a najvyšších správnych súdov (ACA). Výmeny medzi príslušnými organizáciami občianskej spoločnosti by sa mohli organizovať prostredníctvom vhodných platforiem. Mimosúdne orgány by mohli vychádzať z minulých príkladov a mohli by ustanoviť pravidelné výmeny informácií týkajúce sa charty prostredníctvom Európskej siete orgánov pre rovnosť (Equinet) a Európskej siete národných inštitúcií pre ľudské práva (ENNHRI). Výsledky takýchto výmen by sa mali distribuovať v príslušných národných jazykoch, aby sa zaručilo, že sa informácie dostanú k príslušným aktérom na vnútroštátnej a miestnej úrovni.

2

ROVNOSŤ A NEDISKRIMINÁCIA

Dlho očakávané prijatie smernice o rovnakom zaobchádzaní sa v roku 2019 neuskutočnilo, čo znamená, že právny rámec EÚ v oblasti nediskriminácie nie je úplný. Vymenovanie nového komisára pre rovnosť a prijatie nových právnych nástrojov súvisiacich s Európskym pilierom sociálnych práv však prispelo k pokroku v programe rovnosti. Účinnosť a nezávislosť orgánov pre rovnosť, ktoré sú kľúčovým prvkom rámca politiky rovnosti, boli ešte stále predmetom obáv. EÚ a členské štáty spustili iniciatívy na podporu zhromažďovania a využívania údajov o rovnosti, a to aj prostredníctvom testovania diskriminácie. Vnútroštátne politiky v oblasti rovnosti a nediskriminácie medzičasom prispeli právnymi predpismi a akčnými plánmi. Niektoré sú zamerané na zlepšenie ochrany obzvlášť zraniteľných skupín. Iné sú zamerané na lepšie vykonávanie zákazu diskriminácie. V niektorých členských štátoch došlo k pokroku v súvislosti so základnými právami lesbí, gejov, bisexuálnych, transrodových a intersexuálnych osôb (LGBTI). V iných sa v tom istom čase zase prejavoval odmietavý postoj k základnému právu na nediskrimináciu.

STANOVISKO FRA Č. 2.1

Zákonodarca EÚ by mal pokračovať v skúmaní všetkých možností, ako bez ďalšieho odkladu prijať smernicu o rovnakom zaobchádzaní so zreteľom na pretrvávajúce dôkazy diskriminácie z dôvodu náboženského vyznania alebo viery, zdravotného postihnutia, veku a sexuálnej orientácie v takých oblastiach ako vzdelávanie, sociálna ochrana a prístup k tovaru a službám vrátane bývania. Týmto by sa zabezpečilo, aby právne predpisy EÚ poskytovali komplexnú ochranu pred diskrimináciou v týchto kľúčových oblastiach života.

Článok 19 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) predstavuje základ právnej úpravy EÚ na boj proti diskriminácii z dôvodu pohlavia, rasového alebo etnického pôvodu, náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie. Rada EÚ doposiaľ prijala právne predpisy, ktoré poskytujú ochranu pred diskrimináciou z dôvodu rodu a rasového alebo etnického pôvodu v kľúčových oblastiach života. Vzťahujú sa na zamestnanosť a zamestnanie, vzdelávanie, sociálnu ochranu a prístup k tovarom a službám vrátane bývania. Naproti tomu právne predpisy EÚ poskytujú ochranu pred diskrimináciou z dôvodu náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku a sexuálnej orientácie len v oblasti zamestnania. Podľa práva EÚ sú teda niektoré chránené charakteristiky stanovené v článku 19 ZFEÚ – pohlavie a rasový alebo etnický pôvod – viac chránené ako iné – náboženské vyznanie alebo viera, vek, zdravotné postihnutie a sexuálna orientácia.

Európska komisia navrhla v roku 2008 smernicu o rovnakom zaobchádzaní [COM (2008) 426]. Touto smernicou by sa tento nedostatok odstránil rozšírením ochrany pred diskrimináciou z dôvodu náboženského vyznania alebo viery, veku, zdravotného postihnutia a sexuálnej orientácie na oblasti vzdelávania, sociálnej ochrany a prístupu k tovaru a službám.

V roku 2019 bolo obnovené úsilie na prekonanie patovej situácie v rokovaniach v Rade o tomto zásadnom právnom nástroji. Európska komisia navrhla prechod od režimu jednomyselnosti k režimu kvalifikovanej väčšiny využitím všeobecnej premostovacej doložky podľa článku 48 ods. 7 Zmluvy o EÚ (ZEÚ). Fínske predsedníctvo Rady usporiadalo politickú diskusiu ministrov s cieľom nájsť možné spôsoby napredovania. Z diskusie vyplynulo, že mnohé členské štáty EÚ uprednostňujú prijatie smernice, ktorá by vyriešila nedostatky v právnych predpisoch EÚ a zabezpečila každému právo na rovnaké zaobchádzanie. Do konca roka Rada však stále nedospela k potrebnému konsenzu.

Diskriminácia a nerovnosti z rozličných dôvodov sú stále realitou každodenného života v rámci EÚ. Potvrdzujú to zistenia z prieskumov agentúry FRA, osobitný prieskum Eurobarometra o diskriminácii v EÚ a vnútroštátne štúdie vychádzajúce z testovania diskriminácie, ktoré boli uverejnené v roku 2019. Osoby, ktoré čelia diskriminácii, ju len zriedka oznámia niektorému orgánu, čo neustále potvrdzujú aj prieskumy agentúry FRA. Je tomu tak, aj napriek tomu, že všetky členské štáty EÚ majú orgány pre rovnosť, ako je ustanovené v smernici o rasovej rovnosti (2000/43/ES) a viacerých smerniciach týkajúcich sa rodovej rovnosti.

Jednou z hlavných úloh týchto orgánov pre rovnosť je poskytovať nezávislú pomoc obetiam diskriminácie pri riešení ich sťažností. Na otázku, prečo neoznámia diskrimináciu, najčastejšou odpoveďou týchto obetí býva, že si myslia, že by sa nič nezmenilo, ak by tak urobili. Svedčí to o existencii výziev týkajúcich sa účinnosti, nezávislosti a primeranosti ľudských, finančných a technických zdrojov orgánov pre rovnosť, čo je vyjadrené aj v správach o jednotlivých krajinách, ktoré v roku 2019 uverejnila Európska komisia proti rasizmu a intolerancii (ECRI) Rady Európy v rámci svojho piateho monitorovacieho cyklu.

Údaje o rovnosti sú nevyhnutné na informovanie nediskriminačných politík založených na dôkazoch, monitorovanie trendov a posudzovanie vykonávania antidiskriminačných právnych predpisov. Ako však skupina EÚ na vysokej úrovni pre nediskrimináciu, rovnosť a rozmanitosť uznáva, členské štáty EÚ nemajú zatiaľ koordinovaný prístup k zhromažďovaniu a využívaniu údajov o rovnosti.

Skupina na vysokej úrovni pripúšťa existenciu aj ďalších spoločných výziev pre členské štáty. Patrí k nim nevyváženosť, čo sa týka dôvodov diskriminácie a oblastí života, v prípade ktorých sa zhromažďujú údaje, ako aj nedostatok konzultácií s príslušnými zainteresovanými stranami pri navrhovaní a realizácii zhromažďovania údajov. Skupina prijala v roku 2018 *Usmernenia týkajúce sa zlepšenia zhromažďovania a používania údajov o rovnosti (Guidelines on improving the collection and use of equality data)*, v ktorých sa uvádza konkrétne usmernenie na riešenie týchto výziev na vnútroštátnej úrovni.

Podskupina skupiny na vysokej úrovni pre rovnosť údajov pod vedením agentúry FRA uverejnila v roku 2019 ďalšie dva nástroje. Súbor postupov týkajúcich sa údajov o rovnosti slúži na inšpiráciu pri uplatňovaní usmernení v praxi. Diagnostický mapovací nástroj možno použiť na identifikáciu chýbajúcich údajov a ako základ pre vytvorenie centra údajov týkajúcich sa rovnosti. Niektoré členské štáty EÚ už využívajú usmernenia aj doplnkové nástroje ako základ pre zlepšenia. Aj keď usmernenia sú určené pre členské štáty, používať ich môžu aj inštitúcie a orgány EÚ na posilnenie monitorovania rozmanitosti.

V tomto roku sa zvýšilo tiež testovanie diskriminácie s cieľom predložiť objektívne dôkazy o diskriminácii. Toto testovanie užitočne dopĺňa iné zdroje, napríklad prieskum o skúsenostiach s diskrimináciou. Viaceré členské štáty EÚ okrem toho venovali väčšiu pozornosť diskriminácii, ktorá je výsledkom kombinácie alebo prelínania viac než jedného dôvodu, t. j. viacnásobnej a prierezovej diskriminácie.

STANOVISKO FRA Č. 2.2

Členské štáty EÚ by mali zabezpečiť, aby orgány pre rovnosť mohli účinne plniť úlohy, ktorými boli poverené na základe právnych predpisov EÚ o nediskriminácii. To znamená zabezpečiť, aby orgány pre rovnosť boli nezávislé a mali dostatočné zdroje. Členské štáty by mali pri tomto náležite zohľadniť odporúčanie Európskej komisie týkajúce sa noriem pre orgány pre rovnosť, ako aj revidované všeobecné politické odporúčanie ECRI č. 2.

STANOVISKO FRA Č. 2.3

Členské štáty EÚ by mali zintenzívniť úsilie zamerané na koordinovaný prístup k zhromažďovaniu údajov o rovnosti s cieľom využívať údaje o rovnosti ako základ pre politiky založené na dôkazoch v oblasti rovnosti a nediskriminácie. Mali by sa opierať o komplexný súbor nástrojov na zhromažďovanie údajov vrátane prieskumov a testovania diskriminácie a mali by rozvíjať stratégie na primerané zachytenie situácií, v ktorých sa rôzne dôvody diskriminácie prelínajú alebo kombinujú. Členské štáty by pri tomto mali náležite zohľadniť usmernenia týkajúce sa zlepšenia zhromažďovania a používania údajov o rovnosti, ktoré prijala Skupina EÚ na vysokej úrovni pre nediskrimináciu, rovnosť a rozmanitosť. Mohli by využívať aj mapovací nástroj a súbor postupov, ktoré ich dopĺňajú. Inštitúcie a orgány EÚ by mali zvážiť uplatňovanie týchto usmernení v rámci svojich vlastných štruktúr.

STANOVISKO FRA Č. 2.4

Členským štátom EÚ sa odporúča, aby pokračovali v prijímaní a realizovaní konkrétnych opatrení na zabezpečenie, aby lesby, gejovia, bisexuálne, transrodové a intersexuálne osoby (LGBTI) mohli v plnej miere užívať všetky svoje základné práva podľa práva EÚ a vnútroštátneho práva. Členské štáty by mali prijať opatrenia na riešenie škodlivého vplyvu homofóbnych a transfóbnych vyhlásení verejných orgánov alebo verejných činiteľov. Členské štáty by mali posúdiť dostupné dôkazy o diskriminácii vrátane údajov týkajúcich sa druhého prieskumu agentúry FRA týkajúceho sa LGBTI osôb s cieľom identifikovať a primerane riešiť nedostatky v ochrane. Mali by sa prijať hlavne opatrenia na zaistenie bezpečnosti mladých LGBTI osôb v škole.

Vo februári 2019 Európsky parlament vyzval Európsku komisiu, aby prijala nový strategický dokument na podporu rovnosti LGBTI osôb v nadchádzajúcich rokoch. Tento dokument by nadväzoval na *Zoznam opatrení Komisie na dosiahnutie pokroku z hľadiska rovnosti LGBTI* (2016 – 2019). Európska komisia zahrnula do svojho pracovného programu na rok 2020 osobitnú stratégiu na zabezpečenie rovnosti LGBTI osôb v celej EÚ.

Vo viacerých členských štátoch došlo v roku 2019 k pokroku v oblasti základných práv LGBTI osôb. Konkrétne páry rovnakého pohlavia získali viac práv a antidiskriminačné zákony sa rozšírili tak, aby sa výslovne vzťahovali na rodovú identitu alebo sexuálne charakteristiky.

V niektorých členských štátoch však parlamenty zamietli návrhy zákonov zameraných na právne uznanie párov rovnakého pohlavia. V niektorých ďalších sa zase nepokročilo v takých oblastiach ako právo na nediskrimináciu alebo slobodu zhromažďovania, pokiaľ ide o rovnosť osôb LGBTI.

V roku 2019 agentúra FRA uskutočnila svoj druhý prieskum týkajúci sa LGBTI osôb. Z výsledkov vyplýva, že LGBTI osoby stále čelia diskriminácii v mnohých oblastiach života. Európsky parlament prijal

18. decembra uznesenie o verejnej diskriminácii a nenávisťných prejavoch proti LGBTI osobám. V uznesení sa hodnotia súčasné znepokojujúce trendy pozorované v celej EÚ. Patria sem „útoky na LGBTI sociálne centrá vo viacerých členských štátoch, homofóbne vyhlásenia a nenávisťné prejavy zamerané na LGBTI osoby, najmä v súvislosti s voľbami, a právne nástroje, ktoré by sa mohli použiť na obmedzenie médií, vzdelávania a prístupu k iným formám obsahu spôsobom, ktorý neprimerane obmedzuje slobodu prejavu, pokiaľ ide o otázky LGBTI osôb“.

3

RASIZMUS, XENOFÓBIA A SÚVISIACA NEZNÁŠANLIVOSŤ

Ani po 19 rokoch od prijatia smernice o rasovej rovnosti a 11 rokoch od prijatia rámcového rozhodnutia o rasizme a xenofóbii viaceré členské štáty správne netransponovali a neuplatňovali príslušné právne predpisy EÚ. Európsky súd pre ľudské práva a vnútroštátne súdy stanovili normy týkajúce sa obmedzovania slobody prejavu a podnecovania k nenávisti a nenávisťným prejavom. V roku 2019 došlo k určitému vývoju politik týkajúcich sa antisemitizmu, otázka rasizmu a xenofóbie sa však neriešila dostatočne. Niektoré členské štáty prijali politiky, aby vedeli lepšie riešiť rasizmus a vyzvali ľudí, aby oznamovali trestné činy z nenávisti, avšak posudzovanie ich vplyvu bolo stále zložité. Podľa zistení z prieskumu a z prieskumu verejnej mienky príslušníci menšín a prisťahovalci stále čelia obťažovaniu, násiliu a etnickej a rasovej diskriminácii v rôznych oblastiach života v rámci EÚ. Ako potvrdzuje výskum, vo viacerých členských štátoch pretrvávajúcim problémom v roku 2019 bolo stále diskriminačné etnické profilovanie.

V článku 1 rámcového rozhodnutia o rasizme a xenofóbii (2008/913/JHA) sú uvedené opatrenia, ktoré členské štáty majú prijať na potrestanie úmyselného rasistického a xenofóbneho správania. V článku 4 sa požaduje tiež, aby súdy zvažili ako prítiažujúcu okolnosť motiváciu predsudkami alebo aby ju vzali do úvahy pri určovaní sankcií uložených páchatelom. V odôvodnení 63 smernice o právach obetí (2012/29/EÚ) sa potvrdzuje, že na účely podporenia a ulahčenia oznamovania trestných činov je potrebné vyškoliť odborníkov a zaviesť opatrenia, ktoré by umožnili podávanie správ tretím stranám. Uplatňovanie právnych predpisov EÚ zahŕňa aj zabezpečenie, aby obeť a svedkovia mohli oznámiť trestné činy z nenávisti a aby polícia mohla identifikovať obeť takýchto trestných činov a zaznamenať rasovú motiváciu v čase oznámenia.

Ako sa uvádza v správach medzinárodných monitorovacích orgánov a organizácií občianskej spoločnosti, viacerým členským štátom sa nepodarilo náležite a v plnom rozsahu transponovať do roku 2019 ustanovenia rámcového rozhodnutia. Európsky súd pre ľudské práva a vnútroštátne súdy stanovili hranice na využívanie slobody slova zameraného na odôvodnenie nepriateľského prejavu a podnecovania k nenávisti. Niektoré členské štáty prijali usmernenia pre pracovníkov trestného súdnictva týkajúce sa vyšetrovania a stíhania trestných činov z nenávisti. Viaceré z nich sa týkali nedostatočného oznamovania prostredníctvom správ tretích strán a komunitnej angažovanosti. Trestné činy z nenávisti sa však ešte stále často neoznamujú a nie sú zaznamenávané a zhromažďovanie údajov o trestných činov z nenávisti býva nedostatočné, ako neustále vyplýva z výskumu agentúry FRA a iných štúdií.

STANOVISKO FRA Č. 3.1

Členské štáty EÚ by mali transponovať a uplatňovať náležite a v plnom rozsahu ustanovenia rámcového rozhodnutia o boji proti rasizmu a xenofóbii. Mali by okrem toho prijať potrebné opatrenia zamerané na kriminalizáciu trestných činov motivovaných predsudkami (trestných činov z nenávisti), riešiť rasistickú a xenofóbnu motiváciu ako prítiažujúcu okolnosť.

Členské štáty EÚ by mali zaviesť opatrenia na podporu ohlasovania trestných činov z nenávisti a na ulahčenie nasmerovania obetí k podporným službám. Mali by okrem toho zabezpečiť, aby všetky údajné trestné činy z nenávisti boli skutočne zaznamenané, vyšetrené, stíhané a riešené na súde. Toto musí prebiehať v súlade s platnými vnútroštátnymi právnymi predpismi, právnymi predpismi EÚ, ako aj v súlade s európskym a medzinárodným právom v oblasti ľudských práv.

Členské štáty EÚ by mali vyvíjať ďalšie úsilie zamerané na systematické zaznamenávanie údajov o trestných činoch z nenávisti, na ich zhromažďovanie a každoročné zverejňovanie. Údaje by mali byť rozčlenené minimálne podľa motivácie predsudkami, druhu trestnej činnosti a pohlavia a veku obeť(-í) a páchatela(-ov) s cieľom umožniť vypracovanie účinných právnych a politických reakcií na tento jav založených na dôkazoch. Všetky údaje by sa mali zhromažďovať v súlade s vnútroštátnymi právnymi rámcami a právnymi predpismi EÚ o ochrane osobných údajov.

STANOVISKO FRA Č. 3.2

Členské štáty EÚ by sa mali zamerať na výrazné zlepšenie účinnosti svojich opatrení a inštitucionálnych opatrení na presadzovanie právnych predpisov EÚ, ako aj vnútroštátnych právnych predpisov v oblasti nediskriminácie. Členské štáty by mali najmä zabezpečiť, aby sankcie boli dostatočne účinné, primerané a odrádzajúce. Toto môže prispieť k obmedzeniu prekážok, ktorým čelia etnické menšiny a prisťahovalci v ich snahách o prístup k vzdelávaniu, zamestnanosti a službám vrátane bývania.

Opatrenia by mohli zahŕňať rôzne prvky zamerané na boj proti potenciálnym predsudkom voči osobám, ktoré patria k menšinovým etnickým skupinám, a na zabezpečenie rovnakého prístupu na trh prác a účasti na ňom. K takýmto opatreniam patrí zavedenie politik náboru bez uvedenia mena; monitorovanie diskriminačných postupov, zvyšovanie informovanosti a odbornej prípravy o nevedomých predsudkoch, podpora zamestnávateľov a sociálnych partnerov v boji proti diskriminácii a prekážkam v účasti na trhu práce a poskytovanie odbornej prípravy v oblasti boja proti diskriminácii zamestnávateľom v súkromných podnikoch a verejných službách.

STANOVISKO FRA Č. 3.3

Členské štáty EÚ by mali vypracovať konkrétne, praktické usmernenie na okamžité použitie na zabezpečenie, aby príslušníci polície nevykonávali pri plnení svojich povinností diskriminačné etnické profilovanie. Takéto usmernenie by mali vydávať orgány presadzovania práva a malo by byť zahrnuté do štandardných operačných postupov polície, ako aj do kódexov správania pre príslušníkov polície. Členské štáty by pracovníkov prvého kontaktu v orgánoch presadzovania práva mali systematicky informovať o takomto usmernení.

V článku 21 charty základných práv sa zakazuje akákoľvek diskriminácia z dôvodu etnického pôvodu alebo rasy. Obdobne v článku 3 smernice o rasovej rovnosti (2000/43/ES) sa zakazuje akákoľvek diskriminácia na základe etnického alebo rasového pôvodu v prístupe k vzdelávaniu; zamestnaniu, službám vrátane bývania, ako aj k sociálnej ochrane vrátane zdravotnej starostlivosti. Zo správ Európskej komisie a medzinárodných organizácií na monitorovanie dodržiavania ľudských práv vyplýva, že členské štáty musia vyvinúť väčšie úsilie na náležité uplatňovanie ustanovení smernice. Príslušníci menšinových etnických skupín vrátane migrantov stále čelia diskriminácii v celej EÚ vo všetkých oblastiach života, ako vyplýva zo zistení agentúry FRA a iných výsledkov výskumu – najčastejšie pri hľadaní zamestnania a ubytovania.

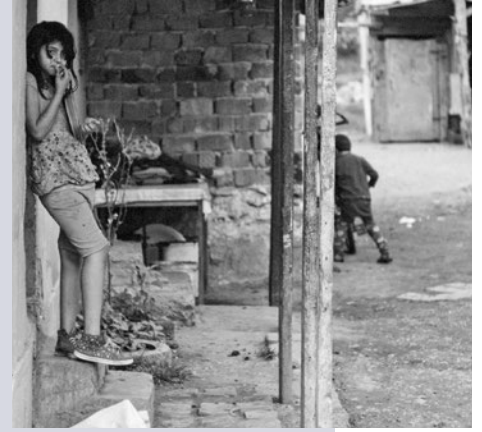

Výskum v mnohých členských štátoch poukazuje na pretrvávajúce prípady diskriminačného etnického profilovania zo strany polície. Takéto profilovanie môže narušiť dôveru v presadzovanie práva. Takýto postup odporuje tiež zásadám Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (ICERD) a ďalším medzinárodným normám vrátane tých, ktoré sú zakotvené v Európskom dohovore o ľudských právach a príslušnej judikatúre ESĽP, ako aj v Charte základných práv Európskej únie a smernici o rasovej rovnosti.

4

ROVNOSŤ A ZAČLEŇOVANIE RÓMOV

V roku 2019 uplynulo 10 rokov, odkedy Rada EÚ prijala závery o začleníení Rómov, ktoré boli pripravené na prvom zasadnutí platformy EÚ pre začlenenie Rómov. Dokument obsahoval 10 spoločných základných zásad začleňovania Rómov. V zásade č. 4 sa vyzýva k tomu, aby cieľom všetkých politík bolo „integrovať Rómov do väčšinovej spoločnosti (väčšinových vzdelávacích inštitúcií, väčšinových pracovných miest a väčšinového bývania)“ a aby sa odstránilo „čiastočne alebo úplne segregované vzdelávanie alebo bývanie“, kde ešte existuje. Ukazuje sa však, že desaťročné úsilie na úrovni EÚ, na medzinárodnej, vnútroštátnej a miestnej úrovni viedlo k malým viditeľným zmenám, ako potvrdzujú prieskumy a správy agentúry FRA a správa Európskej komisie z roku 2019 o vykonávaní vnútroštátnych stratégií integrácie Rómov. Mnohí Rómovia naďalej žijú segregovane. Čelia nepriateľstvu zo strany nerómskych susedov a nedôvere zo strany miestnych a vnútroštátnych politikov, ktorým sa nedarí účinne bojovať proti protirómskemu zmýšľaniu.

V usmernení Európskej komisie pre členské štáty o využívaní európskych štrukturálnych a investičných fondov na boj proti segregácii vo vzdelávaní a priestorovej segregácii (*Guidance for Member States on the use of European Structural and Investment Funds in tackling educational and spatial segregation*) sa vyžaduje, aby sa vo všetkých činnostiach v oblasti bývania a vzdelávania posudzovala zásada desegregácie ako prvá možnosť. V dokumente sa výslovne uvádza, že by sa malo zabrániť výstavbe nových vzdelávacích zariadení v priestorovo segregovaných štvrtiach.

Čo sa týka boja proti segregácii vo vzdelávaní, objavuje sa len málo dôkazov o pokroku od posledného prieskumu agentúry FRA z roku 2016. Rómski študenti sú stále umiestňovaní do samostatných tried alebo škôl, v niektorých prípadoch do segregovaných špeciálnych škôl, a to aj napriek existencii nástrojov, usmernení a manuálov o desegregácii vzdelávania, ktoré vypracovali odborníci a organizácie občianskej spoločnosti.

STANOVISKO FRA Č. 4.1

Členské štáty EÚ by mali posilniť svoje úsilie zamerané na odstránenie segregácie v školách, ako sa vyžaduje v smernici o rasovej rovnosti, v záujme predchádzania diskriminácii na základe rasového alebo etnického pôvodu a boja proti protirómskemu zmýšľaniu. Členské štáty by v rámci toho mohli zvážiť používanie rôznych metód. Mohli by napríklad preskúmať oblasti, v ktorých sa nachádzajú školské obvody a prepravovať rómskych žiakov, aby sa zabránilo ich koncentrácii v určitých školách a zároveň poskytovať rómskym študentom potrebnú podporu na zlepšenie ich výsledkov vzdelávania a podporovať ich integráciu do bežných tried.

STANOVISKO FRA Č. 4.2

Členské štáty EÚ by mali posilniť zložky svojich vnútroštátnych stratégií integrácie Rómov alebo integrovaných súborov politických opatrení týkajúce sa bývania s cieľom zabezpečiť, aby všetci Rómovia žili v nesegregovanom obydľí primeranej úrovne. V tejto súvislosti by členské štáty mohli zvážiť prispôbenie svojich národných programov reforiem v rámci európskeho semestra tak, aby zahŕňali opatrenia na riešenie závažnej deprivácie Rómov v oblasti bývania. Členské štáty EÚ by okrem toho mali zabezpečiť efektívne využívanie európskych štrukturálnych a investičných fondov na riešenie segregácie v oblasti bývania a zlepšenie prístupu k primeranému bývaniu.

STANOVISKO FRA Č. 4.3

Členské štáty EÚ by mali zlepšiť svoje metodiky a nástroje zhromažďovania údajov používané na monitorovanie pokroku týkajúceho sa začleňovania Rómov, aby vedeli zhromažďovať údaje o rovnosti v kľúčových tematických oblastiach, na ktoré sa vzťahuje odporúčanie Rady z roku 2013 o účinných opatreniach na integráciu Rómov v členských štátoch. Tieto údaje by mali umožniť účinné monitorovanie úsilia zameraného na desegregáciu na vnútroštátnej a miestnej úrovni v plnom súlade s nariadeniami o ochrane osobných údajov.

V článku 34 ods. 3 charty sa konkrétne uznáva a rešpektuje „právo na sociálnu pomoc a pomoc pri bývaní s cieľom zabezpečiť dôstojnú existenciu všetkých osôb, ktoré nemajú dostatok prostriedkov, v súlade s právom Únie a vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou s cieľom bojovať proti sociálnemu vylúčeniu a chudobe. Okrem toho v medzinárodných nástrojoch v oblasti ľudských práv, ako je Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach a Európska sociálna charta (revidované znenie) sa od štátov vyžaduje, aby zabezpečili bývanie pre všetkých.

Napriek tomu mnohí Rómovia naďalej žijú v segregovanom prostredí, často v nevyhovujúcich podmienkach. Keď Rómovia žijú v domoch alebo chatrčiach bez stavebného povolenia, niektoré miestne samosprávy ich neustále vyhánajú bez toho, aby dodržiavali záruky podľa medzinárodného práva v oblasti ľudských práv a stávajú sa z nich bezdomovci.

Segregácia z dôvodu etnického pôvodu porušuje článok 21 Charty základných práv EÚ o nediskriminácii, ako aj článok 3 o rovnosti príležitostí a článok 19 o bývaní Európskeho piliera sociálnych práv.

Opatrenia týkajúce sa segregácie by sa mali zakladať na údajoch rozčlenených podľa etnického pôvodu. Takéto údaje v súčasnosti vo väčšine členských štátov EÚ chýbajú. Niektoré členské štáty nie sú ochotné zhromažďovať alebo uznať potrebu zhromažďovať údaje rozčlenené podľa etnického pôvodu. Takéto údaje budú potrebné na monitorovanie navrhovaných základných podmienok, ktoré sa uplatňujú na EFRR, ESF+ a Kohézny fond. V prípade jedného z kritérií plnenia základnej podmienky 4 „Sociálnejšia Európa vďaka vykonávaniu Európskeho piliera sociálnych práv“ sa konkrétne vyžaduje, aby vnútroštátne stratégie integrácie Rómov zahŕňali opatrenia na predchádzanie a odstránenie segregácie.

5

AZYL, VÍZA, MIGRÁCIA, HRANICE A INTEGRÁCIA

Dodržiavanie základných práv na hraniciach je stále jednou z najväčších výziev v oblasti ľudských práv v EÚ. Došlo k úmrtiam na mori, hrozbám namiereným proti humanitárnym záchranným člnom a obvineniam z násilia a neformálnym návratom. V niektorých členských štátoch žiadatelia o azyl naďalej čelia preplnenosti a bezdomovstvu. V prvom päťročnom cykle schengenských hodnotení sa zistili nedostatky v oblasti základných práv v návratových politikách, v riadení hraníc ich však bolo menej. EÚ prijala právne predpisy zabezpečujúce právny základ pre interoperabilitu jej rozsiahlych informačných systémov. Nástroje na reguláciu týchto systémov poskytujú záruky, ich účinnosť však závisí od ich vykonávania. Medzičasom došlo k nárastu imigračného zaistenia detí. Deti bez sprievodu, ktoré dosiahnu 18 rokov, stále čelia nedostatkom v oblasti práv a služieb, čo ohrozuje ich sociálne začlenenie.

Dodržiavanie základných práv na hraniciach zostáva jednou z hlavných výziev EÚ. V roku 2019 naďalej pretrvávali tvrdenia o násilí a neformálnych návratoch. Medzičasom na mori umierali ľudia, keď sa snažili dostať do EÚ a humanitárne záchranné člny čelili hrozbám. Prípady oddalovania vylodenia ohrozujú bezpečnosť a fyzickú integritu migrantov a utečencov, ktorí boli zachránení na mori. Rozšírené právomoci EÚ na hraniciach prinášajú väčšiu zodpovednosť za základné práva. Zákonomodarca EÚ vybavil agentúru Frontex rôznymi vnútornými nástrojmi na ochranu základných práv.

STANOVISKO FRA Č. 5.1

Členské štáty EÚ by mali posilniť svoje preventívne opatrenia proti akémukoľvek zneužívaniu zo strany orgánov presadzovania práva. Mali by tiež účinne vyšetriť všetky vierohodné obvinenia z vyhostenia alebo vrátenia a násilia zo strany orgánov presadzovania práva na hraniciach, najmä štatutárnych vnútroštátnych orgánov pre ľudské práva. Spolupracovať by mali s príslušnými medzinárodnými organizáciami a tretími krajinami s cieľom zaistiť bezpečné, rýchle a predvídateľné vylodenie migrantov a utečencov zachránených na mori spôsobom, ktorý je v súlade so zásadou zákazu vyhostenia alebo vrátenia. Európska agentúra pre pohraničnú a pobrežnú stráž by mala zabezpečiť účinné vykonávanie všetkých ustanovení týkajúcich sa základných práv uvedených v jej novom nariadení.

STANOVISKO FRA Č. 5.2

V záujme podporenia práva dieťaťa na ochranu a starostlivosť podľa medzinárodného práva a práva EÚ by EÚ a jej členské štáty mali vytvoriť dôveryhodné a účinné systémy, vďaka ktorým by nebolo potrebné zaistenie detí na účely azylu alebo návratu, a to bez ohľadu na to, či sú deti v EÚ samotné alebo so svojimi rodinami.

STANOVISKO FRA Č. 5.3

Európska komisia by v rámci schengenských hodnotení mala klásť väčší dôraz na záruky základných práv zahrnuté v Kódexe schengenských hraníc vrátane dodržiavania zásady zákazu vyhostenia alebo vrátenia.

STANOVISKO FRA Č. 5.4

Európska komisia by mala pri uvádzaní do prevádzky rozsiahlych informačných systémov a pri posudzovaní ich vplyvu na základné práva v plnej miere využívať odborné znalosti špecializovaných orgánov a agentúr pre ľudské práva na vnútroštátnej úrovni a na úrovni EÚ.

EÚ a jej členské štáty by mali zahrnúť silné ustanovenia o základných právach do všetkých technických špecifikácií pre prevádzku rozsiahlych informačných systémov a ich interoperabilitu, najmä pokiaľ ide o požiadavky na ochranu údajov a nediskrimináciu. Cieľom je zabezpečiť, aby priemysel, ktorý poskytuje takéto systémy, venoval náležitú pozornosť potrebe dodržiavať príslušné medzinárodné právne ustanovenia a právne predpisy EÚ. Prípadné opatrenia by mohli zahŕňať záväznú požiadavku na zapojenie odborníkov na ochranu údajov a odborníkov na ľudské práva do tímov, ktoré pracujú na vývoji technológie, s cieľom zabezpečiť dodržiavanie základných práv už v štádiu návrhu.

STANOVISKO FRA Č. 5.5

V novom akčnom pláne pre integráciu a začlenenie plánovanom na rok 2020 by Európska komisia mala zdôrazniť potrebu pokračovať v podporovaní detí bez sprievodu pri prechode do dospelosti. Mala by tiež vyzvať členské štáty EÚ, aby v plnej miere využívali možnosti, ktoré ponúka vnútroštátne právo.

Aj keď právo EÚ nezakazuje administratívne zaistenie detí v kontexte migrácie, z charty a judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ESLP) vyplývajú prísne požiadavky v tejto súvislosti. Dieťa, ktoré žiada o azyl alebo ktoré sa nachádza v konaní o návrate môže byť pozbavené osobnej slobody len vo výnimočnom prípade ako posledná možnosť. V skutočnosti imigračné zaistenie detí však často nebýva výnimočným opatrením v EÚ.

Schengenský hodnotiaci a monitorovací mechanizmus slúži na monitorovanie vykonávania schengenského *acquis*, súboru právnych predpisov EÚ prijatých na kompenzáciu neexistencie kontrol na vnútorných hraniciach. V prvom päťročnom cykle schengenských hodnotení sa zistili nedostatky v ochrane základných práv v návratových politikách, v riadení hraníc ich bolo menej.

V oblasti slobody, bezpečnosti a spravodlivosti EÚ vytvorila tri rozsiahle informačné systémy a prijala právne predpisy na zriadenie ďalších troch. Takéto informačné systémy pomáhajú pri riadení migrácie, azylu, hraníc a policajnej spolupráce a v konečnom dôsledku slúžia na posilnenie vnútornej bezpečnosti. EÚ zabezpečila interoperabilitu svojich rozsiahlych informačných systémov a zahrnula do nich príslušné záruky týkajúce sa základných práv. Potrebné je však, aby systémy uplatňovali tieto záruky v praxi. Podľa nariadení o interoperabilite Komisia musí posúdiť vplyv interoperability na základné práva a právo na nediskrimináciu.

Keď deti bez sprievodu dosiahnu vek 18 rokov, čelia nedostatkom v oblasti práv a služieb, čo ohrozuje ich sociálne začlenenie. Mnohé členské štáty EÚ majú opatrenia zamerané na cieľnú podporu takýchto osôb aj po tom, ako dosiahnu vek 18 rokov. V praxi však len veľmi málo detí využíva takúto podporu.

6

INFORMAČNÁ SPOLOČNOSŤ, SÚKROMIE A OCHRANA OSOBNÝCH ÚDAJOV

Rok 2019 bol prvým úplným rokom, v ktorom sa uplatňovalo všeobecné nariadenie o ochrane údajov (GDPR). Na základe obnoveného a rozšíreného mandátu orgány dohľadu nad ochranou údajov stáli v čele procesu presadzovania práva v rámci celej EÚ. Čelili náročnému a neustále sa zvyšujúcemu pracovnému zaťaženiu. Organizácie občianskej spoločnosti, ktoré sa špecializujú na ochranu údajov, sa pri vykonávaní všeobecného nariadenia o ochrane údajov ukázali ako silní spojenci. Zároveň v dôsledku neustáleho nárastu využívania nových technológií, ako napríklad umelá inteligencia a rozpoznávanie tváre, sa stále objavovali výzvy v oblasti základných práv vrátane ochrany súkromia a údajov. Rovnako ako v predchádzajúcich rokoch, zneužívanie osobných údajov a nových technológií ohrozovalo základné práva aj demokratické procesy. Pretrvávajúce problémy s nezákonným online obsahom a dezinformáciami podnietili vnútroštátne a medzinárodné zainteresované strany k tomu, aby prehodnotili právne a technické možnosti na ich účinné riešenie.

Od nadobudnutia účinnosti všeobecného nariadenia o ochrane údajov bolo pracovné zaťaženie orgánov dohľadu nad ochranou údajov bezprecedentné. Počet vyšetrovaní a sťažností sa vo väčšine členských štátov EÚ zdvojnásobil. Kontakty s verejnými a súkromnými subjektmi, ktoré spracúvajú osobné údaje, sa v niektorých prípadoch dokonca strojnásobili. Orgány dohľadu museli zároveň organizovať činnosti zamerané na zvyšovanie informovanosti a odbornú prípravu a vysvetľovať požiadavky na ochranu údajov tak jednotlivcom, ako aj odborníkom na ochranu údajov.

Finančné a ľudské zdroje sa v roku 2019 pre mnohé orgány dohľadu na ochranu údajov zvýšili, avšak viaceré z týchto orgánov dohľadu poukázali na to, že stále nepostačujú na zvládnutie pracovného zaťaženia. Toto by v konečnom dôsledku mohlo ohroziť plnenie ich mandátu.

STANOVISKO FRA Č. 6.1

Členské štáty EÚ by mali zabezpečiť, aby vnútroštátne orgány dohľadu nad ochranou údajov dostávali dostatočné zdroje, aby mohli účinne plniť svoje mandáty. Členské štáty EÚ by mali podporovať nezávislé a objektívne preskúmanie pracovného zaťaženia vnútroštátnych orgánov dohľadu nad ochranou údajov s cieľom posúdiť, či aktuálne rozpočty a ľudské zdroje im umožňujú plniť ich mandáty a úlohy.

STANOVISKO FRA Č. 6.2

Členské štáty EÚ by mali zabezpečiť primerané financovanie kvalifikovaných organizácií občianskej spoločnosti ako kľúčových zainteresovaných strán v oblasti uplatňovania a presadzovania pravidiel ochrany údajov. Členské štáty EÚ sa dôrazne vyzývajú, aby vo vnútroštátnych právnych predpisoch využili úvodnú klauzulu v článku 80 ods. 2 všeobecného nariadenia o ochrane údajov a umožnili tak kvalifikovaným organizáciám občianskej spoločnosti podávať sťažnosti týkajúce sa porušovania ochrany údajov nezávisle od mandátu dotknutej osoby.

STANOVISKO FRA Č. 6.3

Zákonodarca EÚ a vnútroštátni zákonodarcovia by mali zabezpečiť, aby budúce a súčasné regulačné rámce EÚ a prípravné legislatívne práce riešili a podporovali transparentné a dôkladné posudzovanie vplyvu na základné práva vždy, keď sa používajú technológie umelej inteligencie. Na doplnenie, potrebný je aj dohľad nad nezávislými orgánmi dohľadu, aby sa zaručila zodpovednosť, dôveryhodnosť a spravodlivosť.

Pre uplatňovanie práv na ochranu údajov a súkromia sú nevyhnutné právne a technické znalosti kvalifikovaných organizácií občianskej spoločnosti. Právo – ustanovené v článku 80 ods. 1 všeobecného nariadenia o ochrane údajov – aby dotknuté osoby mohli poveriť neziskový subjekt, organizáciu alebo združenie, aby ich zastupovalo, je vítaným krokom. Viaceré členské štáty však využili článok 80 ods. 2, ktorý umožňuje členským štátom umožniť takýmto subjektom začať súdne konanie bez poverenia dotknutých osôb.

Od nadobudnutia účinnosti všeobecného nariadenia o ochrane údajov sa rovnako ako v prípade orgánov dohľadu výrazne zvýšilo pracovné zaťaženie aj v prípade organizácií občianskej spoločnosti, ktoré však čelia aj ďalším výzvam v dôsledku obmedzených zdrojov. Navyše získať dôkazy o možnom porušení základných práv je náročné vzhľadom na príslušnú technickú zložitosť.

V oblasti inovácií a rozvíjania nástrojov umelej inteligencie prebiehajú preteky a EÚ sa snaží v tomto procese byť vedúcou silou. Mnohé členské štáty EÚ, ktoré využívajú umelú inteligenciu v bezpečnostných a spoločensko-hospodárskych odvetviach, čelia veľkým výzvam pri zabezpečovaní transparentnosti týchto technológií. Napriek prebiehajúcejmu úsiliu zameranému na zvyšovanie informovanosti o etickom využívaní umelej inteligencie Európania si stále neuvedomujú dôsledky pre základné práva, napríklad právo na súkromie alebo nediskrimináciu, ani ako presne sa technológie umelej inteligencie využívajú. Napríklad je zložité preukázať diskrimináciu, keď sa v rámci automatizovaného rozhodovania používajú zložité algoritmy. Navyše profilovanie prostredníctvom automatizovaného spracovania údajov môže viesť k sociálnemu vylúčeniu, čo podľa členských štátov predstavuje

významné spoločenské riziko. Niektoré súdne prípady sa už rysujú a podporujú zmeny v procese tvorby politik a legislatívnom procese. Neexistuje dobre zavedený postup na ochranu základných práv a monitorovanie súladu predtým, ako dôjde k skutočnému porušeniu.

Päť rokov po tom, ako Súdny dvor Európskej únie (ďalej len „Súdny dvor EÚ“) zrušil smernicu o uchovávaní údajov (2006/24/ES), sa na úrovni EÚ a členských štátov dosiahol len malý pokrok, pokiaľ ide o prispôbenie existujúcich pravidiel požiadavkám stanoveným v judikatúre Súdneho dvora EÚ. Väčšina úsilia členských štátov sa zameriava na požiadavky, aby orgány presadzovania práva mali zákonný prístup k údajom, ktoré poskytovatelia služieb uchovávajú. Až na niekoľko výnimiek si však väčšina členských štátov ponechala všeobecný systém uchovávaní údajov, ktorý sa vzťahuje na všetkých účastníkov a registrovaných používateľov, všetky prostriedky elektronickej komunikácie a všetky prevádzkové údaje a neumožňuje žiadne rozlišovanie, obmedzenie alebo výnimku v závislosti od cieľa. Vnútroštátne súdy požadujú ďalšie objasnenie kritérií, ktoré stanovil Súdny dvor EÚ v predchádzajúcich veciach, a viaceré prejudiciálne rozhodnutia o tomto ešte neboli vydané.

STANOVISKO FRA Č. 6.4

Členské štáty EÚ by mali preskúmať vnútroštátne pravidlá týkajúce sa uchovávaní údajov poskytovateľmi služieb s cieľom zosúladiť ich s požiadavkami judikatúry Súdneho dvora Európskej únie.

7

PRÁVA DIEŤAŤA

Tridsať rokov po prijatí Dohovoru OSN o právach dieťaťa došlo v roku 2019 k novému politickému vývoju na úrovni EÚ. Nová Európska komisia sa zaviazala prijať novú komplexnú stratégiu v oblasti práv detí. Jej prioritami boli zriadenie záruky EÚ pre deti. Toto je dôležité, pretože napriek miernemu zlepšeniu takmer jedno zo štyroch detí v Európe je stále ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením. Riziko je najvyššie v prípade detí z prostredia migrantov alebo s menej vzdelanými rodičmi. Do júna 2019 členské štáty museli transponovať do vnútroštátneho práva smernicu o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní. Viaceré členské štáty však v priebehu roka ešte stále menili svoje vnútroštátne právne predpisy. Európska komisia začala postupy v prípade nesplnenia povinnosti z dôvodu neoznámenej proti siedmim členským štátom. Termín na transpozíciu do vnútroštátneho práva smernice o audiovizuálnych mediálnych službách, ktorej cieľom je posilnenie online bezpečnosti, uplynie v roku 2020. V tejto súvislosti sa dosiahol len malý pokrok. Medzičasom, aj keď sexuálne zneužívanie online bolo na vzostupe, Európska komisia musela začať postupy v prípade nesplnenia povinnosti proti 23 členským štátom za to, že nevykonávali smernicu o sexuálnom zneužívaní.

Takmer jedno zo štyroch detí v Európskej únii stále žije v riziku chudoby alebo sociálneho vylúčenia. Toto vyvoláva obavy podľa článku 24 Charty základných práv EÚ, v ktorom sa stanovuje, že „deti majú právo na takú ochranu a starostlivosť, ktorá je potrebná pre ich blaho“, a podľa Európskeho piliera sociálnych práv, v ktorom sa stanovuje právo detí na ochranu pred chudobou. Európsky parlament a Európska komisia vyjadrili v roku 2019 pevné politické odhodlanie bojovať proti chudobe detí a zaviesť záruku EÚ pre deti. V záujme realizácie tejto záruky, tento silný politický záväzok všetkých inštitúcií EÚ vrátane Rady EÚ a členských štátov musí pokračovať.

Očakáva sa, že záruka EÚ pre deti zabezpečí, aby každé dieťa žijúce v chudobe, najmä deti v zraniteľných situáciách, malo prístup k primeranej výžive, dôstojnému bývaniu a bezplatnej zdravotnej starostlivosti, vzdelávaniu, ako aj k vzdelávaniu a starostlivosti v ranom detstve. Prispelo by to k plneniu právnych záväzkov EÚ a členských štátov v oblasti práv dieťaťa. Pomohlo by to aj pri plnení hlavných politických záväzkov v rámci Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj, aby sa na nič nezabudlo.

Európsky parlament poukázal na význam primeraného financovania na úrovni EÚ aj na vnútroštátnej úrovni na podporu budúcej záruky pre deti. Navrhol, aby členské štáty prideliли najmenej 5,9 miliardy EUR z Európskeho sociálneho fondu plus na programové obdobie 2021 – 2027 na podporu záruky pre deti.

STANOVISKO FRA Č. 7.1

Zákonodarca EÚ by mal zabezpečiť, aby budúca záruka EÚ pre deti bola primerane financovaná z prostriedkov EÚ a stala sa osobitnou investičnou prioritou na programové obdobie 2021 – 2027. Inštitúcie EÚ by mali zvážiť prijatie odporúčania týkajúceho sa záruky EÚ pre deti s cieľom poskytnúť potrebné usmernenia na jeho účinné vykonávanie. K tomu by mala patriť aj koncepcia a konkrétne politické opatrenia s odkazom na právne a politické záväzky. V rámci európskeho semestra by sa mali preskúmať pravidelné správy o pokroku týkajúce sa uvedeného odporúčania a mali by sa poskytnúť príslušné informácie na účely jeho odporúčaní pre jednotlivé krajiny, najmä z toho dôvodu, že finančné prostriedky EÚ sa budú používať na podporu realizácie.

STANOVISKO FRA Č. 7.2

Členské štáty EÚ by mali transponovať smernicu o procesných zárukách s cieľom zabezpečiť účinné uplatňovanie procesných záruk pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní. Mali by uľahčiť jej vykonávanie poskytovaním pomoci príslušníkom právnických povolání zúčastňujúcim sa na trestnom konaní prostredníctvom odborného usmernenia a odbornej prípravy. Európska komisia by mohla ďalej podporovať členské štáty EÚ, napríklad prostredníctvom poskytovania ďalších legislatívnych usmernení a uľahčovaním výmeny praktických skúseností medzi členskými štátmi. Členské štáty EÚ a Európska komisia by mali posúdiť a zvážiť vlastné skúsenosti detí s týmito procesnými zárukami a vyhládka týkajúca sa ich účinného uplatňovania.

STANOVISKO FRA Č. 7.3

Členské štáty EÚ by mali v spolupráci s poskytovateľmi služieb a príslušnými aktérmi občianskej spoločnosti určiť a vypracovať vhodné opatrenia s cieľom poskytnúť deťom jasné informácie o uplatňovaní všeobecného nariadenia o ochrane údajov s cieľom nájsť rovnováhu medzi povinnosťou chrániť deti a potrebou poskytnúť deťom prístup na internet. V záujme zabezpečenia ochrany detí by Európska komisia mala umožniť dohodu medzi členskými štátmi a poskytovateľmi služieb týkajúcu sa štandardných nástrojov na overenie veku.

STANOVISKO FRA Č. 7.4

Členské štáty EÚ by mali iniciovať proces transpozície smernice o audiovizuálnych mediálnych službách alebo v ňom pokračovať. Mali by tak urobiť v úzkej spolupráci s poskytovateľmi služieb a príslušnými aktérmi občianskej spoločnosti. Osobitnú pozornosť by mali venovať riešeniu sexuálneho zneužívania detí na internete, najmä zdieľaniu detskej pornografie, ako sa vyžaduje v článku 28b smernice.

Členské štáty EÚ by mali vynaložiť maximálne úsilie na náležitú transpozíciu smernice o sexuálnom zneužívaní a zabezpečiť právne predpisy a vhodné politické opatrenia. Mali byť zamerané na úspešné predchádzanie trestným činom sexuálneho zneužívania, ochranu obetí spôsobom primeraným veku a stíhanie páchatel'ov za páchanie akejkoľvek formy sexuálneho zneužívania prostredníctvom internetu.

Členské štáty EÚ museli do 11. júna 2019 transponovať do vnútroštátnych právnych predpisov smernicu o procesných zárukách (2016/800/EÚ). Smernica zaručuje procesné záruky pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní. Obsahuje právo na obhajobu a prezumpciu neviny, ako je ustanovené v článku 48 Charty základných práv EÚ, a záujem dieťaťa ako prvoradé hľadisko, ako je stanovené v článku 24 charty. V jej preambule sa vyzýva na posúdenie usmernení Rady Európy o súdnictve zohľadňujúcim potreby detí.

Do termínu však len 13 členských štátov oznámilo úplné začlenenie. Európska komisia začala konanie o nesplnení povinnosti proti siedmim členským štátom z dôvodu neoznámenia.

V článku 24 Charty základných práv EÚ sa uvádza právo detí byť chránené a aj vypočuté. Tieto práva bývajú často v online svete ohrozené.

Vo všeobecnom nariadení o ochrane údajov sa uvádza, že v prípade detí do 16 rokov držiteľ rodičovských práv a povinností udeľuje súhlas alebo povoľuje spracúvanie ich osobných údajov v súvislosti so službami informačnej spoločnosti poskytovaných priamo deťom. Členské štáty však môžu stanoviť nižší vek na udelenie súhlasu, pokiaľ to nie je menej ako 13 rokov. Členské štáty stanovili rôzne vekové obmedzenia od 13 do 16 rokov. Expertná skupina Európskej komisie viacerých zainteresovaných strán pre uplatňovanie všeobecného nariadenia o ochrane údajov uviedla, že neexistujú usmernenia týkajúce sa vekových obmedzení pre súhlas a nástroje na overovanie veku.

Čo sa týka transpozície revidovanej smernice o audiovizuálnych mediálnych službách [smernica (EÚ) 2018/1808] do vnútroštátneho práva, ktorá sa má uskutočniť v septembri 2020, dosiahol sa len malý pokrok. V smernici sa upravuje prístup detí ku všetkým audiovizuálnym médiám vrátane napríklad platforiem na zdieľanie videí, ako je YouTube alebo Instagram. Vyžaduje sa v nej tiež, aby členské štáty prijali vhodné opatrenia proti detskej pornografii.

Medzičasom došlo k nárastu sexuálneho zneužívania detí na internete. Európska komisia iniciovala v roku 2019 postupy v prípade nesplnenia povinnosti proti 23 členským štátom EÚ za to, že netransponovali smernicu o sexuálnom zneužívaní (2011/93/EÚ).

8

PRÍSTUP K SPRAVODLIVOSTI

Inštitúcie EÚ v roku 2019 presadzovali zlepšenie prístupu obetí k odškodneniu a spravodlivosti. Rada EÚ vyzývala k vytvoreniu novej stratégie pre práva obetí. V tejto súvislosti sa uznáva, že pretrvávajú nedostatky v ochrane obetí a viditeľné je aj odhodlanie členských štátov presadzovať práva obetí. Rada vyzvala agentúru FRA a iné agentúry EÚ, aby podporili členské štáty v tomto úsilí. Niektoré členské štáty v roku 2019 aj naďalej stáli proti Istanbulskému dohovoru, čo viedlo k obzvlášť silnej reakcii Európskeho parlamentu ktorý požiadal Súdny dvor Európskej únie, aby sa zaoberal rôznymi aspektmi príslušného právneho základu, aby EÚ mohla pristúpiť k dohovoru. Medzičasom pretrvávajú výzvy týkajúce sa nezávislosti súdov. Poukazovali na potrebu účinnejšieho koordinovaného úsilia zameraného na dodržiavanie zásad právneho štátu. Európska komisia vydala plán činnosti a navrhla tzv. „cyklus preskúmania právneho štátu“.

Takmer polovica členských štátov EÚ v roku 2019 prijala právne predpisy na účely lepšieho vykonávania smernice o právach obetí (2012/29/EÚ) alebo tieto právne predpisy nadobudli účinnosť v tomto roku. K významnému vývoju však nedošlo, pokiaľ ide o práva obetí na účasť na konaní.

Viacere členské štáty vyriešili nedostatky v zaručení práv obetí tak, že po prvýkrát poskytli služby na podporu obetí všetkým kategóriám obetí trestných činov. Iné členské štáty podnikli kroky na ochranu obetí počas konaní a zabránenie sekundárnej viktimizácii.

Rada EÚ prijala 3. decembra 2019 závery o právach obetí, ktoré využívajú sčasti dôkazy zo správ agentúry FRA z roku 2019 o spravodlivosti pre obeť násilného trestného činu. V záveroch sa uznáva, že sú potrebné opatrenia na zlepšenie prístupu obetí k spravodlivosti a odškodneniu a Európska komisia sa tiež vyzýva, aby vypracovala stratégiu EÚ na roky 2020 – 2024 o budúcnosti práv obetí.

STANOVISKO FRA Č. 8.1

Členské štáty EÚ sa vyzývajú, aby pokračovali vo svojom úsilí zameranom na účinné uplatňovanie práv obetí v praxi. Osobitnú pozornosť by mali venovať zavedeniu opatrení na zabezpečenie toho, aby obeť mali prístup k odškodneniu počas trestného konania a aby im bolo poskytnuté primerané odškodnenie ako obetiam násilného trestného činu za ujmu, ktorú utrpeli v dôsledku spáchania trestného činu. Členské štáty EÚ by mali tiež zintenzívniť svoje úsilie zamerané na zabezpečenie primeraného postavenia obetí v príslušnom súdnom konaní.

STANOVISKO FRA Č. 8.2

EÚ a všetky členské štáty EÚ, ktoré tak zatiaľ neurobili, ako aj samotná EÚ sa vyzývajú k ratifikácii Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násilliu na ženách a domácemu násilliu a o boji proti nemu (Istanbulský dohovor). Agentúra FRA vyzýva členské štáty, aby riešili nedostatky vo vnútroštátnych právnych predpisoch týkajúcich sa ochrany žien, ktoré sú obeťami násillia.

STANOVISKO FRA Č. 8.3

EÚ a jej členské štáty sa vyzývajú k ďalšiemu posilňovaniu ich úsillia a spolupráce s cieľom zachovať a posilniť nezávislosť súdnictva, ktoré je základnou zložkou právneho štátu. Úsillie týkajúce sa nového „cyklu preskúmania právneho štátu“ by mohlo zahŕňať vylepšené usmernenie pre členské štáty EÚ na rozpoznanie a riešenie akýchkoľvek otázok týkajúcich právneho štátu. Dotknuté členské štáty EÚ by okrem toho mali prijať okamžité opatrenia na dosiahnutie úplného súladu s príslušnými rozsudkami Súdneho dvora Európskej únie a konať na základe takých odporúčaní, ako vydáva Európska komisia v rámci postupu pre právny štát.

V roku 2019 Írsko ratifikovalo Dohovor Rady Európy o predchádzaní násilliu na ženách a domácemu násilliu a o boji proti nemu (Istanbulský dohovor), čím sa zvýšil na 21 celkový počet členských štátov EÚ, ktoré ratifikovali dohovor do konca roka 2019. Viaceré členské štáty prijali opatrenia na kriminalizáciu všetkých sexuálnych aktov bez súhlasu, ako sa stanovuje v článku 36 Istanbulského dohovoru, namiesto toho, aby sa také trestné činy, ako je znásilnenie, obmedzovali na situácie, ktoré zahŕňajú nátlak alebo fyzické násillie.

EÚ sa usilovala zabezpečiť ratifikáciu dohovoru Európskou úniou, ako aj všetkými členskými štátmi, aj keď niektoré členské štáty vyjadrili svoj nesúhlas s dohovorom a napriek tomu ho podpísali.

Nezávislé súdnictvo je základným kameňom právneho štátu a prístupu k spravodlivosti (článok 19 ZEÚ, článok 67 ods. 4 ZFEÚ a článok 47 Charty základných práv EÚ). Výzvy v oblasti spravodlivosti vo viacerých členských štátoch narastajú, najmä v súvislosti s nezávislosťou súdnictva. Toto podnietilo Európsku komisiu k vypracovaniu návrhu opatrení na posilnenie právneho štátu. Navrhla „cyklus preskúmania právneho štátu“. Vzťahovať sa bude na Európsky parlament aj Radu EÚ a uplatňovať sa bude na všetky členské štáty EÚ, pričom sa zameria najmä na tie krajiny, v ktorých sa zistia riziká.

9

VÝVOJ V UPLATŇOVANÍ DOHOVORU O PRÁVACH OSÔB SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM

V roku 2019, desať rokov od rozhodnutia Rady z novembra 2009 o uzatvorení Dohovoru Organizácie Spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím Európskym spoločenstvom (UNCRPD), došlo k niekoľkým významným zmenám. Tieto zmeny budú ovplyvňovať druhé desaťročie vykonávania dohovoru Európskou úniou a jej členskými štátmi. Vymenovaný bol úplne prvý európsky komisár pre rovnosť, ktorý je zodpovedný za vykonávanie dohovoru UNCRPD. Prijatý bol Európsky akt o prístupnosti, ktorým sa zaviedli spoločné požiadavky na prístupnosť vybraných výrobkov a služieb. Európsky parlament a Rada EÚ dospeli k predbežnej dohode o jazyku týkajúcom sa zdravotného postihnutia a prístupnosti v súvislosti s európskymi štrukturálnymi a investičnými fondmi. Začalo sa hodnotenie stratégie pre oblasť zdravotného postihnutia na obdobie rokov 2010 – 2020. Jeho výsledky prispievajú k budúcej stratégii EÚ pre oblasť zdravotného postihnutia. Členské štáty medzičasom podnikli kroky na zabezpečenie inkluzívneho vzdelávania a rovnakých pracovných príležitostí pre osoby so zdravotným postihnutím. Viaceré členské štáty prijali tiež opatrenia na zabezpečenie zastavaného prostredia prístupného pre všetkých. Zmeny vnútroštátnych volebných zákonov poskytli osobám so zdravotným postihnutím výrazne viac príležitostí zúčastniť sa na európskych voľbách, aj keď problémom bola aj naďalej prístupnosť.

STANOVISKO FRA Č. 9.1

Stratégia EÚ pre oblasť zdravotného postihnutia na obdobie po roku 2020 by sa mala zaoberať všetkými odporúčaniami vyplývajúcimi zo záverečných zistení výboru UNCRPD prijatých v roku 2015.

Konkrétnejšie, stratégia EÚ pre oblasť zdravotného postihnutia po roku 2020 by mala zabezpečovať, aby:

- ustanovenia dohovoru UNCRPD boli začlenené do všetkých príslušných oblastí práva, politik a programov EÚ vrátane využívania nových technológií,
- sa osoby so zdravotným postihnutím, organizácie, ktoré ich zastupujú a príslušné organizácie občianskej spoločnosti náležite zapájali do vykonávania a monitorovania novej stratégie,
- boli vymenované náležite koordinované kontaktné miesta pre osoby so zdravotným postihnutím vo všetkých inštitúciách, orgánoch a agentúrach EÚ,
- príslušné údaje zhromaždené členskými štátmi boli rozčlenené tak, aby umožnili monitorovanie vykonávania dohovoru UNCRPD.

STANOVISKO FRA Č. 9.2

EÚ a jej členské štáty by mali zabezpečiť, aby sa práva osôb so zdravotným postihnutím zakotvené v dohovore UNCRPD a Charte základných práv EÚ v plnej miere dodržiavali pri čerpaní európskych štrukturálnych a investičných fondov EÚ (EŠIF). Týmto sa maximalizuje potenciál finančných prostriedkov EÚ na podporu nezávislého života. V tejto súvislosti by zákonodarca EÚ mal prijať nové základné podmienky stanovujúce účinné uplatňovanie a vykonávanie Charty základných práv EÚ a UNCRPD, ako je ustanovené v nariadení o spoločných ustanoveniach, ktoré Európska komisia navrhla pre viacročný finančný rámec na obdobie rokov 2021 – 2027. Na umožnenie účinného monitorovania fondov a ich výsledkov by EÚ a jej členské štáty mali prijať opatrenia na začlenenie organizácií osôb so zdravotným postihnutím a štatutárnych národných orgánov pre ľudské práva do monitorovacích výborov EŠIF. Pridelenie ľudských zdrojov a primeraných finančných prostriedkov týmto organizáciám a orgánom a vyčlenenie zdrojov EÚ na tento účel posilní efektívnosť navrhovaných základných podmienok.

STANOVISKO FRA Č. 9.3

Členské štáty EÚ, ktoré sa ešte nestali zmluvnou stranou opčného protokolu k Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím, by mali zvážiť uskutočnenie nevyhnutných krokov na zabezpečenie jeho ratifikácie, aby sa dosiahla úplná a celoeurópska ratifikácia opčného protokolu. EÚ by mala tiež zvážiť uskutočnenie urýchlených krokov na pristúpenie k opčnému protokolu.

Európska stratégia pre oblasť zdravotného postihnutia na obdobie rokov 2010 – 2020 dosiahla väčšinu svojich cieľov a ako sa vyjadrila väčšina tých, ktorí sa zúčastnili hodnotenia stratégie z roku 2019, ktoré sa uskutočnilo v mene Komisie, táto stratégia má pridanú hodnotu. Poukázali aj na konkrétne výsledky stratégie, napríklad na Európsky akt o prístupnosti. Z toho vyplýva, že je dôležité mať politický dokument, ktorý by usmerňoval opatrenia na úrovni EÚ.

Európske štrukturálne a investičné fondy EÚ (EŠIF) zohrávajú dôležitú úlohu v celom rade oblastí politiky vrátane podporovania vnútroštátneho úsilia na dosiahnutie nezávislého života. Predbežná dohoda medzi Európskym parlamentom a Radou o navrhovaných nariadeniach pre obdobie financovania 2021 – 2027 zahŕňa dôležité záruky základných práv, najmä pokiaľ ide o navrhované základné podmienky a silnejšiu úlohu monitorovacích výborov. Občianska spoločnosť vrátane organizácií osôb so zdravotným postihnutím a vnútroštátnych orgánov pôsobiacich v oblasti ľudských práv môže zohrávať dôležitú úlohu pri účinnom monitorovaní využívania fondov.

Šesť členských štátov a EÚ neratifikovali opčný protokol k UNCRPD, ktorý umožňuje jednotlivcom podávať sťažnosti výboru UNCRPD a výboru umožňuje iniciovať dôverné vyšetrovania, ak výbor dostane „hodnoverné informácie nasvedčujúce tomu, že zmluvná strana hrubo alebo systematicky porušuje práva ustanovené v dohovore“ (článok 6).

Z hľadiska ochrany základných práv rok 2019 priniesol pokrok i určité nezdary. V publikácii agentúry FRA s názvom *Správa o základných právach v roku 2020* sa rekapituluje hlavný vývoj v EÚ v období od januára do decembra 2019 a uvádzajú sa stanoviská agentúry k nemu. Poukazuje sa v nej na dosiahnuté úspechy v oblasti, ktoré naďalej vyvolávajú obavy, a poskytuje sa prehľad hlavných problémov, ktoré formujú diskusie o základných právach v celej EÚ.

Tento rok sa pozornosť sa zameriava na aktuálne uplatňovanie Charty základných práv EÚ. V ďalších kapitolách sa pozornosť venuje rovnosti a nediskriminácii, rasizmu, xenofóbii a súvisiacej neznášanlivosti, integrácii Rómov, azylu a migrácii, informačnej spoločnosti, ochrane súkromia a osobných údajov, právam dieťaťa, prístupu k spravodlivosti a pokroku v uplatňovaní dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím.

PODPORA A OCHRANA VAŠICH ZÁKLADNÝCH PRÁV V CELEJ EÚ —

Celá správa agentúry FRA *Fundamental Rights Report 2020* (Správa o základných právach 2020) – sa uvádza na <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/fundamental-rights-report-2020>

Pozri aj súvisiace publikácie agentúry FRA:

- FRA (2020), *Správa o základných právach 2020 – stanoviská agentúry FRA*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/fundamental-rights-report-2020-fra-opinions> (k dispozícii vo všetkých 24 úradných jazykoch EÚ),
- FRA (2020), *Ten years on: unlocking the Charter's full potential* (Po desiatich rokoch: uvoľnenie celého potenciálu charty), Luxemburg, Úrad pre publikácie, <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/frr-focus-ten-years-charter> (k dispozícii v angličtine a francúzštine).

Predchádzajúce výročné správy agentúry FRA o výzvach a úspechoch v oblasti základných práv v Európskej únii sú k dispozícii na [webovom sídle](#) agentúry FRA (dostupné v angličtine, francúzštine a nemčine).

ĎALŠIE INFORMÁCIE

FRA – AGENTÚRA EURÓPSKEJ ÚNIE PRE ZÁKLADNÉ PRÁVA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Viedeň – Rakúsko

Tel. +43 158 0300 – Fax +43 15803 0699

fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

twitter.com/EURightsAgency

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

Úrad pre vydávanie publikácií
Európskej únie